

СУТНІСТЬ ПРАВА НА АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ ЯК КОНСТИТУЦІЙНОЇ ГАРАНТІЇ СУДОВОГО ЗАХИСТУ

THE ESSENCE OF THE RIGHT TO APPEAL AS A CONSTITUTIONAL GUARANTEE OF JUDICIAL PROTECTION

Гапонов А.В., аспірант кафедри публічного та приватного права
Університет митної справи та фінансів

У статті висвітлюються питання сутності права на апеляційне оскарження, як конституційної гарантії судового захисту. У статті зазначається, що право на апеляційне оскарження є конституційною гарантією судового захисту завдяки своєму закріпленню в Конституції України, відповідності принципам справедливого судового процесу, захисту прав і свобод громадян, уніфікації судової практики, відповідності міжнародним стандартам правосуддя. Вказується, що апеляційне оскарження є важливим інструментом для підвищення якості судових рішень. Воно дозволяє виявляти та виправляти помилки, допущені судами першої інстанції, що сприяє прийняттю справедливих, законних і обґрунтованих судових рішень. Акцентується увага на тому, що актуальність дослідження права на апеляційне оскарження як конституційної гарантії судового захисту обумовлена його ключовою роллю у забезпеченні справедливого правосуддя, захисту прав громадян, уніфікації судової практики та підвищенні довіри до системи правосуддя. Робиться висновок, що у зв'язку з чим, науковий і практичний інтерес мають питання сутності права на апеляційне оскарження, як конституційної гарантії судового захисту. Звертається увага на те, що це право є невід'ємною частиною системи правосуддя, що забезпечує справедливість, об'єктивність та неупередженість судового процесу. Обґрунтовується, що право на апеляційне оскарження – це гарантована Конституцією та законодавством України процесуальна можливість сторін у справі звернутися до суду апеляційної інстанції з метою перегляду рішення суду першої інстанції, яке вони вважають неправомірним або необґрунтованим. Зазначається, що це право забезпечує контроль за законністю та обґрунтованістю судових рішень, сприяє виправленню судових помилок, захисту прав і свобод громадян та забезпеченню прийняття законних і обґрунтованих судових рішень.

Ключові слова: апеляційне оскарження, права людини, право на апеляційне оскарження, суд, судовий захист, конституційні гарантії, правосуддя, перегляд.

The article highlights the essence of the right to appeal as a constitutional guarantee of judicial protection. The article states that the right to appeal is a constitutional guarantee of judicial protection due to its enshrining in the Constitution of Ukraine, compliance with the principles of fair trial, protection of rights and freedoms of citizens, unification of judicial practice, compliance with international standards of justice. It is indicated that appeal is an important tool for improving the quality of court decisions. It allows identifying and correcting mistakes made by courts of first instance, which contributes to the adoption of fair, legal and well-founded court decisions. Attention is focused on the fact that the relevance of the study of the right to appeal as a constitutional guarantee of judicial protection is due to its key role in ensuring fair justice, protecting the rights of citizens, unifying judicial practice and increasing trust in the justice system. It is concluded that in connection with this, the issue of the essence of the right to appeal, as a constitutional guarantee of judicial protection, is of scientific and practical interest. Attention is drawn to the fact that this right is an integral part of the justice system, which ensures fairness, objectivity and impartiality of the judicial process. It is justified that the right to an appeal is a procedural opportunity guaranteed by the Constitution and legislation of Ukraine for the parties in the case to apply to the court of appeal for the purpose of reviewing the decision of the court of first instance, which they consider to be illegal or unfounded. It is noted that this right provides control over the legality and reasonableness of court decisions, contributes to the correction of judicial errors, protection of the rights and freedoms of citizens, and ensuring the adoption of legal and justified court decisions.

Key words: appeal, human rights, right to appeal, court, judicial protection, constitutional guarantees, justice, review.

Постановка проблеми. Проголошуючи людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпеку найвищими соціальними цінностями, Конституція України визнає, що права та свободи людини й їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження та забезпечення цих прав і свобод є головним обов'язком держави. Апеляційне оскарження є важливим інструментом для підвищення якості судових рішень. Воно дозволяє виявляти та виправляти помилки, допущені судами першої інстанції, що сприяє прийняттю справедливих, законних і обґрунтованих судових рішень. Актуальність дослідження права на апеляційне оскарження як конституційної гарантії судового захисту обумовлена його ключовою роллю у забезпеченні справедливого правосуддя, захисту прав громадян, уніфікації судової практики та підвищенні довіри до системи правосуддя. У зв'язку з чим, науковий і практичний інтерес мають питання сутності права на апеляційне оскарження, як конституційної гарантії судового захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження права на апеляційне оскарження в Україні займалися вчені-юристи різних галузей правових наук. Серед них можна виділити таких, як М.М. Глуховець, К.В. Гусаров, В.В. Ільков, В.В. Комаров, О.Ю. Костюченко, О.В. Кузьменко, Р.О. Кукурудз, Т.П. Мінка, Є.А. Чернущенко, О.М. Трач, В.І. Сліпченко, інші. Поряд з цим, окремі

аспекти права на апеляційне оскарження, як конституційної гарантії судового захисту, потребують додаткового висвітлення, адже не були належним чином досліджені у юридичній науці.

Метою статті є дослідження сутності права на апеляційне оскарження, як конституційної гарантії судового захисту.

Виклад основного матеріалу. Апеляційне оскарження є ключовим елементом системи правосуддя, забезпечуючи можливість перегляду судових рішень вищими інстанціями та виправленню судових помилок. Це право гарантує захист прав і свобод фізичних та юридичних осіб, сприяє утвердженню принципу справедливості, забезпечує єдність судової практики тим самим підвищуючи довіру до судової системи.

Право на апеляційне оскарження – це передбачена процесуальним законодавством можливість для учасників процесуальних правовідносин оскаржити судові рішення або ухвалу суду першої інстанції повністю або частково у визначений строк. Це право забезпечує порушення функціональної діяльності суду апеляційної інстанції для нового (повторного) розгляду відповідної справи та перевірки рішень і ухвал на відповідність їх вимогам законності та обґрунтованості. Апеляційне оскарження – це процесуальна можливість сторін у справі оскаржити судові рішення першої інстанції в апеляційному порядку.

Метою апеляційного провадження є перевірка законності та обґрунтованості рішення суду першої інстанції. Це право надає можливість учасникам судового процесу звернутися до вищого суду з проханням переглянути рішення, які вони вважають неправомірними або необґрунтованими.

Право на апеляційне оскарження має важливе значення для забезпечення судового захисту. Воно дозволяє виправляти помилки, допущені судами першої інстанції, що сприяє підвищенню якості судових рішень. Крім того, апеляційне оскарження сприяє уніфікації судової практики, що є важливим фактором для забезпечення правової визначеності та стабільності. Це право також підвищує довіру громадян до судової системи, оскільки забезпечує додаткову можливість захисту їхніх прав.

Як зазначає Сліпченка В.І., досліджуючи апеляційне провадження в кримінальному процесі, здійснення контрольної та правовідновлювальної функції забезпечує виконання головного завдання апеляційного провадження – надання новим судовим розглядом справи додаткової гарантії справедливості судового рішення, реалізації права на судовий захист. Ця гарантія полягає в тому, що, по-перше, сам факт подвійного розгляду дозволяє уникнути помилки, що могла виникнути при першому розгляді справи. По-друге, внаслідок того, що рішення по суті приймають дві різні інстанції, зменшується ризик судової помилки. По-третє, краще забезпечується дотримання законності, оскільки друга інстанція наділена більш владними повноваженнями, а саме може виправити помилки як допущені під час досудового слідства, так і судового розгляду залежно від того, на якій стадії кримінального процесу була зроблена помилка. Це у свою чергу формує початкову єдність судової практики, оскільки рішення суду вищого рівня є орієнтиром для першої інстанції, що сприяє також зростанню кваліфікації суддівського корпусу. Крім того, судді апеляційного суду більш неупереджені, оскільки не піддані так званому місцевому впливу як судді першої інстанції [1, с. 83].

Право на апеляційне оскарження закріплено в Конституції України як невід'ємна частина права на судовий захист та одна із засад судочинства. Згідно зі ст. 129 Конституції України, кожен має право на апеляційний перегляд справи в суді вищої інстанції. Це положення підкреслює важливість забезпечення доступу до справедливого суду на всіх етапах судового процесу та гарантує можливість оскарження судового рішення, яке на думку заявника є незаконним і необґрунтованим. Це конституційне положення дозволяє виправляти помилки, допущені судами першої інстанції, що сприяє підвищенню якості судових рішень. Це положення є основоположним для забезпечення доступу до справедливого правосуддя та захисту прав і свобод громадян.

Право на апеляційне оскарження є невід'ємною частиною принципу справедливого судового процесу, який впливає із положень Конституції України, процесуальних кодексів, та є невід'ємною складовою частиною міжнародних правових актів (стандартів) у сфері правосуддя. Справедливий судовий процес передбачає можливість перегляду судових рішень вищою інстанцією для забезпечення об'єктивності та неупередженості правосуддя. Це право дозволяє сторонам у справі оскаржити рішення, які вони вважають неправомірними або необґрунтованими, що є важливим для забезпечення справедливості.

Україна, як член міжнародного співтовариства, зобов'язана дотримуватись міжнародних стандартів у сфері прав людини. Відповідність вітчизняної системи правосуддя міжнародним стандартам є важливим для інтеграції України в міжнародне правове співтовариство та забезпечення дотримання прав людини на національному рівні.

Право на апеляційне оскарження є одним з основних елементів такого стандарту, закріпленого в численних

міжнародних актах, зокрема, у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ця конвенція та практика ЄСПЛ є одними з найважливіших джерел права в національному законодавстві, а також практика Європейського суду з прав людини [2; 3].

При цьому необхідно зауважити, що за українським законодавством Україна має виконувати лише ті рішення ЄСПЛ, у яких вона є стороною. Водночас, зважаючи на те, що ЄСПЛ у своїй практиці намагається однаково тлумачити норми Конвенції 1950 року, зміст рішень суду стосовно тлумачення тих чи інших норм Конвенції 1950 року щодо інших країн, є також прийнятним і для України.

Конституційне право на апеляційне оскарження відповідає вимогам статтям 6 та 13 Європейської конвенції з прав людини, яка гарантує кожному право на ефективний засіб правового захисту перед національними органами. Це означає, що кожна особа повинна мати можливість ефективно оскаржити рішення, яке порушує її права, у незалежному та неупередженому суді. Таким чином, апеляційне оскарження є важливим інструментом для реалізації цього права.

ЄСПЛ у рішенні у справі «Воловік проти України» зазначив, що відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції, якщо апеляційне оскарження існує в національному правовому порядку, держава зобов'язана забезпечити особам під час розгляду справи в апеляційних судах, в межах юрисдикції таких судів, додержання основоположних гарантій, передбачених статтею 6 Конвенції, з урахуванням особливостей апеляційного провадження, а також має братися до уваги процесуальна єдність судового провадження в національному правовому порядку та роль в ньому апеляційного суду [4].

Право на апеляційне оскарження як конституційна гарантія судового захисту забезпечується нормативним закріпленням безпосередньо цього права, вимогами до здійснення своїх професійних обов'язків суддями з дотриманням вимог верховенства права, а також нормами державного примусу для особи, що посягає на ці права. Воно надає можливість виправляти помилки, допущені судами першої інстанції, що сприяє захисту прав та інтересів осіб, які беруть участь у судовому процесі.

Можливість апеляційного оскарження сприяє підвищенню якості правосуддя, оскільки забезпечує додатковий контроль за діяльністю судів першої інстанції. Апеляційний перегляд рішень дозволяє виправляти помилки, що сприяє прийняттю більш обґрунтованих і справедливих судових рішень. Це забезпечує стабільність праводносин та запобігає можливим конфліктам і суперечкам, що можуть виникати внаслідок прийняття неправомірних рішень, а також зміцнює довіру громадян до судової системи та сприяє її ефективності.

Право на апеляційне оскарження є важливою конституційною гарантією судового захисту, яка забезпечує виправлення судових помилок, ефективний захист прав громадян, правову визначеність та стабільність, вдосконалення судової системи та зміцнення демократичних інститутів. Це право є невід'ємною частиною системи правосуддя, що сприяє справедливості, об'єктивності та неупередженості судового процесу. Завдяки апеляційному оскарженню особи мають змогу ефективно захищати свої права та отримати ефективний судовий захист.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що право на апеляційне оскарження є конституційною гарантією судового захисту завдяки своєму закріпленню в Конституції України, відповідності принципам справедливого судового процесу, захисту прав і свобод громадян, уніфікації судової практики, відповідності міжнародним стандартам правосуддя. Це право є невід'ємною частиною системи правосуддя, що забезпечує справедливість, об'єктивність та неупередженість судового процесу.

Таким чином, право на апеляційне оскарження – це гарантована Конституцією та законодавством України процесуальна можливість сторін у справі звернутися до суду апеляційної інстанції з метою перегляду рішення суду першої інстанції, яке вони вважають неправомірним

або необґрунтованим. Це право забезпечує контроль за законністю та обґрунтованістю судових рішень, сприяє виправленню судових помилок, захисту прав і свобод громадян та забезпеченню прийняття законних і обґрунтованих судових рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сліпченко В.І. Апеляційне провадження в системі кримінально-процесуальних стадій. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. Київський національний університет внутрішніх справ, Київ, 2007. с.237
2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80>
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
4. Volovik v. Ukraine : рішення Європейського суду з прав людини від 6 грудня 2007 року за заявою № 15123/03. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/>